

I

DOPIS, KTERÝ JSEM POSLEDNĚ OD VAŠNOSTI obdržela, velice mne potěšil, za jedno, že jste, Vašnosti, spokojen byl s mým malým příspěvkem, a za druhé, že ráčil jste mi slíbit, povědít mi původ Buláků. Velmi povděčna byla bych této zprávě; nedávno, když v Praze jsem byla a několik večerů s panem Hodžou u pana Dr. Staňka strávila, těšilo ho velmi, když jsem mu o těch horácích vypravovala. Soudil, že pocházejí z Tater; zdali i Vašnosti s míněním tím srovnávat se budete, ráda uslyším. Zde podávám tedy přislíbené pojmenování všelijakých věcí, jak je Chodováci užívají. Mnohá slova užívají se i v jiných krajích v Čechách, ale proto přece zde je podávám, abyste ouplnou známost o jejich mluvě měl.

Člověk nejisté, nestejně povahy je *vratký*, příjemně děvče je *libné*, která všude zůstane, je *pobuda*, která nemá všech pět pohromadě, je *pošetilá*, *bláznová*. Kdo opravdu blázen je, řeknou: *myšlénky mu spadly, v hlavě se mu popudilo*. Kdo má povahu kam vítr, tam plášt, dostane jméno *pudivítr*. Češka, učitelka a horačka neřekne se, nýbrž *Čechyně*, *učitelkyně*, *horákyně*, naše, vaše prodlouží se v *náše*, *váše*; pláče naopak zkrátí se v *plače*, umyl se řeknou *umejl*, něco spolknout řekne se *pozřít*, zimou se trást *cintovat se*; tváře jsou *lice*, *lícata*, rulíky z vlasů upletené jsou *pletánky* čili *vrkoče*. Když se vlasy rozpravují a neopatrně se zatáhne, vzkřikne *dívče*: *Och, ty mi kráčeš*. (V Hradecku řeknou *rvát*, *rout*, *ruje*. Ona mne *rula* za vlasy, což jsem nikde ještě neslyšela, jakož i *kráčet*.) Když je po těle tak zvaná husí kůže, řeknou, že má *vospense*, také když huse písky vyrážejí, dostává *vospense*. Dvojčata jsou *spolčátka*, a když

má být *veselka*, snoubenci se s kazatelny *oznamují*. Děvče když *zvětrí*, nemá *studu* a lehko se *podnese*. Chlapec se na vojnu *odevzdá* a neštovice se dítěti *vštěpují*. Nit se do korálů i do *jahly nadívá*, světlo se *rozžehne* hned po *širání* – soumrak. Sedlák sedl *na kuň*, *chutě* – spěšně – *cválal* k městu, aby *záhy* (nikdy brzy) se vrátil. *Pote* *chutě* do lesa *parezy kálat* – ř se neřekne, a místo porážet *kálat*. (V Polné říkají *kátět*.) Den se *vyštípí*; chytnout je *chapnout*, nádoba dřevěná se *rozvalí*, rozsuší, smetana se *nastřápá*, nastřádá a může se *vyškrejpat*, vystříkat. Místo tam skoro vždy se říká *hyn*. Sedněte *hyndle*; tam na vršku stojí *řeřáb* – jeřáb – a tam v té *pšenci* rostou *modráčky* – charpa – chrpa; venku je *vně*. Klika u dveří je *vorbička* – almara – *halměř* – police – *sudeň* – polička na nádoby – *misník*; postel je *lože* (s ponebím); v *senci* – v sednici je *krb* – ohniště – ale v kuchyni jmenuje se též ohniště. Komora je *sруб* – sklípek (Gewölbe) je *sklep* a podzemní sklep je *loch*. (Také v Polné se tak říká sklepu.) Půda je *ponebí*, Falltüre je *padák* – hřebík je *hřeb* – louče jsou *spány*, provázek cuckový je *vajerek* – dřevěná mísa – *okřín* – krajáč aneb buclák na mléko je *vrchlice*, síto *řešato* – trouby – *růry*. Kouř je *dým*, *dýmuje se* – místo kouří. – Drůbež je *lichva*, – trakař je *tratar* – kolečko na vození je – *kolmaha* – hnůj je *mrva* – vykopaná zem je – *prst* – kružadlo na zelí je – *ceitl* – zelí se *ceitluje*, ne krouží. – Skrojek s chleba je *náčinek* – preclíky (Pretzeln) *čepenička* – to jest v této formě ∞ (Ale, prosím, neračte se smát mému rýsování.) – Kdolky – *rozpičky*, Zwieback – *suchary*, – Sulz – *huspenina* – svatební koláče – *neomítky* – vánočky – *calty* – potom jsou také *hnětanky* oblíbené jídlo a bramborová kaše, tak zvaný *kocmoud*, německy [zvaný]* Totsch. Libra řeknou *Pfund* – $\frac{1}{4}$ libry *věrdunk* (ta samá dvě slova užívají též v Polné, přidáváje k tomu puter místo máslo), – jáhly – *pšeno*. Máslo se *vrtí*. Třešně jmenují *křešně* a amarele jsou *vlaské křešně*. Zkažené švestky,

tak nazvané bachoře, jsou u nich *řimpuchy*. Kaltoun od husy je *mladá hus* – a samotné tělo je *bošek*. Velikonoční svátky jsou na *červené vejce*, svatodušní pak – *letnice*; týden je *týhoden*. Mlha je *mhla*. Potok – *stoka* – ale voda, která schválně na mlýn se vede, je *starka*. Malé šišky, které se v lese k pálení sbírají, jsou *krákorcky*, a chvůj, co se oseká, je *peručí*. Malý kus pole zůstane *pole*, ale velký je *dědina*. Žena, která se ve městě s bitím hus živí, je *husobitka*, potom je též *husopas*. Který pase ovce, je *skoták*, obecní slouha ale je *pastýř*, v panských dvořích jsou *voláři*, *honáci*, *pastýři*, *teletník* a j. v. – Hlásný je *povězný*, krejčí *krejčíř*, klempíř *plechař* – bednář *bečvář*, řemenář – *uzdář*, – krupař – *múkař*. Selské střevíce jmenují *škorně*, pantofle *trepky*, šaty zcela ušité, které se obyčejně malým dětem dávají, dokud nemohou jiný šat nosit, jmenují *karamanda*. – Scharlach – *spála*, – suché lámání v oudech *trolení*. (Moje babička říkala píchání *pškání*.) – Když se něco podbírá – *nastřílí to* – a potom se to *válí*. Pakosinici jmenují *studený jed v kostech*. *Boule* je, co se samo udělá, ale když si natluče bouli, je to *hlíza*. Umrličí truhla – *rakev*, – hřbitov nazývají – *hřbitov*, – jako také při slově *hřbet* vsadí po *ř* e, *hřebet*, a při slově *chřtán* též e a místo *ř* r: *chertán*. Slovo řezat též jen s tvrdým *r* vyslovují *rezat*. Jeden starý Chodovák nazýval silný vítr (orkán) *burák*, avšak nejmenují to všeobecně.

Se slovíčkami jsem hotova, přemnoho ovšem jmenují i jinde tak a nazvíce jsou to slova Vašnosti známá; já však napsala je pouze proto, abyste měl, Vašnosti, dokonalou známost jejich řeči. Buláci jmenují se i sami, i nezlobí se, když jiní tak je jmenují; avšak raději slyší se jmenovat Chodováci, na kteréž jméno mnoho si zakládají. Obyčejně ale řekne se *Bulák*, *Bulka*, m. p. *Buláci*, *Bulky*. Kroj i obyčejně jejich popsala jsem v Obrázkách ve Včele a Květech, jen tři věci, které nevěděla jsem, musím přidat. Na bílých kabátech šarkových nosili Chodováci ještě před 150 lety

zlaté šňůrky kolem dokola jako lemování, okolo ramenou a u krku. Teprv když je Lamingar o jejich práva a svobody připravil a oni svého hejtmana i praporec ztratili, odpárali zlaté šňůry a dali si černé co smutek. (Co je konstituce, chtěli si dát zase zlaté lemování.) Letní spodky nosili bílé plátěné, po stranách červeně lemované. Boty neměli, nýbrž *čizmy*, napřed oddola k vrchu rozstříhnuté, červenými a bílými šňůrami šněrované a nahoře kolem dokola červeně lemované; také ženské nosily střevíce červeně okrášlené, což posud ještě vidět, ale mužské takové čizmy nejsou již k spatření. Také nosili obyčejně *čakan*, krátkou to hůl odpola žlutými hřebami hustě pobitou, na špici pak sekérku; – docela takový je čakan, jako nosí Slováci, kteréžto zbrani také oni tuším *čekaň* říkají. – Nyní má ji jen kmotr, když jde ke křtu, a to ne každý; také ženich mívá *čakan*, když jde k oddavkám. Co se ostatně kroje týče, již všecko popsala jsem v Obrázkách.

Ještě několik průpovědí a pořekadel chci Vašnosti přidat: To je děvče jako květ, paty jí mluví. – To je děvče jako mník – lusk – jako dobrá hodina. – Ta je na zhasnutí jak pochodeň – (která je slabá, nemocná). – Já před vámi vody nezkalila – stéblo jsem vám v cestu nepoložila. – Abys černá chodila – (přejou, kdo komu ukřivdí). – Je oškubaná jako lípa. – Tam je dav lidu, nikdo neví, kdo je s kým. – To jde lidu, jak by vlákno táhl. – Na jeho slovo může skály zakládat. – Ten kouká co devět hromů. – Je toho potřeba jako soli. – Ofoukl ho šťastný vítr. – Jak by se po tom zem slehla. – Jako by s nebe spadl. – Jak by ho na zlatého koně posadil. – Ať se octne, kde vlci vyjít. – Stojí jak na trní. – Pod nohou ho pálí. – Tolik oken a nebojíš se Pánaboha – (kdo neslušně mluví aneb zle dělá). – Bůh má velké oko. – Potkalo ho moudro s rozumem. – Jsou živí, jako sto květů. – Ten zpívá jak zvon. – Ani skřítko tu není vidět. – Spí jako snop. – Není o něm po-

hádky. -- To je jen jak rosa -- (tak řeknou, když je o někom mnoho řečí; slunce zasvitne a rosa se ztratí). -- Muzika je poloviční zdraví. -- Děvče jako višně -- jak růže pichlavá atd. -- *Některé přísloví:* Jedna zdvořilost druhou stíhá. -- Pozdě přicházející, kosti jídající. -- Kdo sám čest nemá, jinému jí nedá. -- Komu čest, tomu čest, pastýři hůl. -- Snadno dělat komedii, když jsou tatrmany. -- Kdo co rád má, o tom se mu i zdá. -- Čím člověk zachází, tím schází. -- Jaký kraj, tak se stroj. -- Škodou člověk zmoudří. -- Doba k době, rovní k sobě. -- Pro milého nic těžkého, pro milou tou mírou. -- Nedělej dobrého, neočekávej zlého. -- Kdo chce mezi vlky býti, musí s nimi výti. -- Všecky lidé všecko vědí. -- Kde člověk mnoho, tam lidé málo -- (kdo mnoho o sobě myslí, o tom lidé málo myslí). -- Chudoba cti netratí. -- Na zloději čapka hoří. -- Zlé zelí nezhyne. -- Lépe pán v radě než koza v zahradě. -- Mlsný jen když oblízne, hladový když se nají. -- Doma jez, co máš, u lidí, co ti dají. -- Časté hosté nebyvají vzácní. -- Která bohatá, ta koza rohatá. -- atd.

Pohádky, které jsem od Buláků slyšela, jsou: Chytrá horákyň. -- O chytré královně. -- O kose, kohoutu a kocouru. -- Anděl strážce. -- Tři přádelny (od Erbena ve Včele). -- Čertův švagr. -- Kdo je hloupější. -- Strýček Příhoda. -- Hloupý Honza. -- Odplata za půjčku. -- atd. Více je ironických mezi jejich pohádkami, a také jen takové nacházejí všeobecné oblíbenosti. Hádank několik pěkných dala jsem do lonských Květů. Písňe pouze jen dudácké mají, ale velmi pěkné. -- Povaha těch lidí je přímá, upřímná, spíše hrubá než podlízavá; veselé mysle, neohrožení, střídmy, v domě hostinný však velmi k cizinci, zdravého rozumu, vtipný a nanejvýš poctivý jsou naskrze praobyvatelé těch hor. Nečinnost jejich je přílišná nedůvěra, hrozná neustupnost ve všem, co si jedenkrát před se vezmou, a potom msta k nepřítelům, která se u nich dědí od otce na syna až

k vyplnění; to však jen za velké urážky. Dle těla jsou praobyvatelé nesmíšení s jinými velmi krásní mužové, velcí, štíhlého vzrostu, silných svalovitých údů, smědých, obdlouhlých tváří, dlouhých, pěkně foremných nosů, tmavých, velmi jiskrných, ale mírně důvěrně hledících očí, tmavých, nejvíce černých vlasů, zkrátka výrazných pěkných tváří. Ženštiny nejsou tak pěkné, a také není k pozorování jakýs zvláštní ráz, je to příliš pomíchané; leč v nejvyšších horách, kde nejvíce se ještě původní ráz žen zachoval, jsou malé, slabé, štíhlého vzrůstu, ale zastanou silné práce. Tváří nejsou výrazných, ale jsou příjemné a mají nazvíce krásné oči. Jsou dobré hospodyně; a posud starší hospodyně samy plátno tkají a na vřetánko velmi tenounce přadou. Za starodávna musely o celé hospodářství ženy dbát, an muži celé dny jen po lesích chodili, zbraní a vojenských cvičení si hledíce. Jsou věrné manželky a dobré matky; mnoho dětí nemívají, ale silné děti a zdravé; jsou více pověrečné než muži, ale nejsou přepjaté pobožnůstkářky. Muži jsou nejvíce (to jest v těch nejvyšších horách pod Čerchovem) svobodomyšlní a ještě je v nich mnoho husitské krve, co se týče náboženství.

Ještě dvě slovíčka zapomněla jsem: Přadénko malé nití je *skadlen*, velké je *podvazek*, pásmo nití je *kopa* (snad že 60 nití obsahuje). Kolik takových *kop* se na loket plátna vejde, tolikakopovy je nazývají, k. p. osmnáctikopové. Jinde v Čechách se všecko počítá na přadena a štuky, 4 přadena je štika.

Nyní pověděla jsem vše, co o lidu tom vím; budou-li zprávy moje dostatečné, nevím, avšak těšilo by mne velice, kdyby, Vašnosti, jen několik řádky jste mne poctil a mně oznámil, odkud ten lid do Čech přiveden byl. Jestli byste, Vašnosti, ještě nějakou otázku stranu nich žádal zodpověděnou míti, mileráda Vám ji oznámím.

Která slova jsou s písmenou *P* znamenána, jsou z okolí polenského (u Německého Brodu, Polna), která s písmenou *N*, z okolí náchodského. Blíže Liberce nejsem tak známá; jediné to nápadné, že koncovku *-iti* vyslovují pouze jak měkké *t*: hádat, smát, pět, šest a t. d. – V okolí domažlickém a vůbec v Klatovsku *ou* vysloví se jen *u*: jsou, klobúk; je-li samohláska *u, a* na začátku slova, kladou před ni *h, k*. p. *húřad, hučitel, handěl, Hadam* a t. d.

Já jsem Češka, říknou u Domažlic: Já jsou Čechyně; učitelkyně; horákyně.

Domažlický výraz:

Náchodský:

<i>Děvka</i>	= <i>douka, douče</i> ;
<i>lávka</i> (Steg) říknou: <i>lauka, krev kreu</i> , ale jen v okolí náchodském a výše do hor;	
<i>spínadlo</i>	= jehlice (Haarnadel);
<i>přeska</i>	= přaska = sponka;
<i>pantle</i>	= fábory = (Bänder);
<i>kalouny</i>	= kanice;
<i>fjertoch</i>	= zástěra;
<i>škorně</i>	= dřevěnky;
<i>plena</i>	= loktuška (Kopftuch);
<i>vrkoče</i> (pletánky)	= rulíky (to jest z vlasů);
<i>spolčata</i>	= dvojčata;
<i>skadlen</i> (to jest význam pro malé předénko; je-li větší, říknou <i>podvazek</i>);	= přádeno, přádenko;
<i>kopa je</i>	= pásno.

Slovo *štuka* v *D.* neznají. V *N.* počítá se příze na *štuky* = čtyry přadena obnáší *štuka* a dle toho poznává se i plátno, to jest mnoho-li *štuk* se dá. V Domažlicích řekne:

To je tolika a tolikakopové. Osmnáct = 20 kop na loket, aneb méně.

Domaž.:

Náchod:

- náčinek* (chleba) = skrojek = slípek;
čepenička ∞ = preclíky,
rozpičky = hnětanky = kdolky,
suchary = cviboky (Zwieback),
huspenina = sulz = rosol;
calty = vánočky, pletenice; v Pol-
né *ceplíky*,
neomitky = koláče, které se při svatbách rozdávají a snad od toho se tak jmenují, že jsou na holé peci pečené a neometené;
máslo = v *N.* šmolc, to jest převařené; v *P.* též *máslo*;
putr = naopak: v *N.* je *máslo*, to jest čerstvé; v *P.* též *putr*;
pfunt = v *N.* libra, v *P.* též *pfunt*;
vjerdunk = v *N.* $\frac{1}{4}$ libry, v *P.* též *vjerdunk*.
V *D.* i v *P.* neřeknou ale 2 *vjerdunky*, nýbrž $\frac{1}{2}$ *pfuntu* a zase 3 *vjerdunky*;
kocmoud = bramborová kaše, Němci řeknou Totsch;
mladá hus = v *N.* kaldoun, v *P.* drobečky;
ta hus = ta husa;
bošek (je pouze tělo husí bez kaldounu);
vospence, když se vyráží peří, aneb jak se řekne při člo-
věku, když je zima, že má husí kůži;
kotejše = v *N.* pápěrky, když se spodní část péra zdere;
lichva = drůbež;
husopaska = pasačka;
husobitka, která obyčejně v městě husí bije a prodává;
křešně aneb sladké višně = *N.* třešně;
vlaské křešně nazývají *amarele*;

tuřin je velká bílá řepa; a v *N.* jmenují obojí malou a velkou *řípu*;
řeřáb = jeřáb;
řimpuchy = zkažené švestky = bachoře, které opadají;
slívy = blumy; v Polné dalmazinky říkají kulatým velkým polo modro, polo rudočerveným slívám;
modráčky = charpa;
heřmánek = rmen;
střemcha = bez;
bez, co se jako koření upotřebuje; ale v *Nách.* oboje stejně jmenují;
pšeno = jáhlí (*Hirse*);
pšence = pšenice;
sneska = směska (co se dobytek krmí);
chroust = brzlík (*Maikäfer*), babky také;
peruči chvoj = chvoj (co se v lese od stromu oseká);
krákorky = šišky (malé);
prst = zem = (ta dobrá, co se v zahradách potřebuje);
dědina = pole;
pole pak ale jmenují malé rozdělené kusy pole; ale co je v celosti, je *dědina*;
parez = pařez.
Tři slova, při kterých Domaž. neužívají *ř*: *parez*, *tratar*, *rezat*;
pastejř = *N.* slouha;
skoták = též, pro skoty aneb ovčák;
volař pro voly;
voráč = jmenuje se první pacholek, který někdy hosp. zastává;
výmluv = vejměnek;
pobuda = kdo rád všude oстане; *pudivítr*, zbrklý člověk;
povězný = *N.* hlásný;
můkař = krupař;
huzdář = řemenář;

- plechař* = klempíř;
bečvář = bednář;
krejčíř = krejčí;
dav = houf: *dav lidu* (množství lidu);
veselka = svatba;
na červené vejce = velkonoce;
vánoce i hody = hody vánoční, velkonoční, svato[dušní];
týhoden = tejden;
odpolodne = odpoledne;
dopolodne = dopoledne;
hejtu = přástvy, dračky; v Polné: táčky = přástvy;
šírání = soumrak, smrkuje se = *širá se*; ale přísloví mají:
 od svitu do mraku.
Řikání = to jest vůbec čtení, jenomže se zhusta užívá,
 k. p.: kterak v té knize pěkné *řikání* a p.;
čtání = v *N.* čtení.
V Domaž. rč.: já jsu *čtal*, budu *čtát*, *čtám*, *čtá*, *čti*;
v Náchod. rč.: já jsem *četl*, budu *číst*, *četu*, *čete*, *čet*;
rakev = v *N.* truhla umrlčí;
hřibitov = hřbitov, ale více krchov;
hřebet = hřbet aneb záda; vezmu tě na *záda* = vezmu tě
 na hřebet.
Vršky, vrchy = kopečky, kopce;
mhla, mze = mlha, mlze;
škála = skála;
silnce = silnice;
stoka = potok;
starka je rameno potoka neb řeky, které si mlynář na
 mlejn žene;
nechčestí = neštěstí;
spála = šarlat (Scharlach);
hlíza* = boule (* to jest, když si udělá sám člověk uho-
 zením);
bůle* = též boule (* která se sama sebou udělala);

trolení = suché lámání (v oudech); také říkala v Náchodsku místo píchání *pškání*; pškát.
lože = postel;
líce* = tváře (* skloňují: líce, lícata);
slunce* = slunce (* takto skloňují: slunce, sluncete, -ti);
dom* = dum, (* volají: pote *dym*, *dem*);
sence = sednice, ve dvořích taková velká sednice, kde se schází čeleď, jmenuje se *ratejna*;
stunce = studnice;
lajce = též lajce (místo lavice);
srub* = komora (* při sednici);
sklep = opět komora (Gewölbe);
loch* je = sklep (* to je podzemní; též v Polné řeknou loch);
padák = dvěře (Fallthüre);
ponebí = půda (Obere Boden);
vorbička = klika (Klinke bei der Thür);
krb = ohniště (v Domažlicku ještě málo vědí o plotnách, zvlášt sedlák);
sudeň = police;
misník = polička (co jsou talíře);
halměř = almara;
vokno = vokno (okno);
hřeb = řebík;
dej* = kouř (kouří se) (* dejmuje se);
vrchlice = buclák, v Polné *krajáč* (nádobu na mléko);
dižka = dižka neb dojačka; v Polné *hrotek*, dřevěná nádoba, do které se dojí mléko.
vokřín = mísa dřevěná;
košinky = vošatka (to jsou na chleba ošatky);
kůš = koš;
růry = trouby;
řešeto = sejto (Sieb);
cejtl = kružadlo na zelí (se krouží zelí a v Domaž. se *cejtluje*);

motojdlo = motojdlo (místo motovidlo),
vajerek = provázek cuckový, aneb po polensku puclí-
kový;

spány = louče; v Polné též *spány*;

tratar = trakař;

kolmaha = kolečko (k vožení hlíny, rumu atd.);

psina* = zimnice (* také někteří řeknou zimnice, ale málo);

psotník = božec (Fraisen).

V D. prsa, ramena, kolena užívají ve dvojném instrum.:
prsama, ramenoma, kolenoma.

Lid má v nářečí domažlickém v akusat.: *lida*, a dativ:
lidom; též *věc* v dat.: *věcom.*

Neurč. čís. *všem* má též v lok. *všom*; náměst. p. *čem.*
též v *čom.*

Přídavné jméno, končící se na *-ovo* a *-ino*, užívají první
pro mužské a druhé pro ženské pohlaví, ale špatně, k. p.:
bratrovo pole   matčino dítě,
bratrovo chlapec   -čino dcera,
bratrovo dcera   -čino klobouk,
matčino dcera,   též v množném počtu zůstane př. jmé-
-čino dcery,   no nezměněno a tak i u mužského po-
-čino dceři,   hlaví s koncovkou *-ovo*.
-čino dceru,
-čino dcero,
-čino dceři,
-čino dcerou.

Předložku *z* užívají dvakráte, k. p.: *ze z pole, ze z Do-
mažlic.*

Náměst. *je, ně* pro čtvrtý pád střed. poh. dobře užívají,
k. p.: píte je (pivo), dojděte pro ně (maso). Osob. náměst.
naše vyslo[vují] dlouze – *náše, vaše*. Otazovací náměst. *co*
spojují obyčejně s přívěskou *pak copak?*; v Náchod. to ale

zkracují a tážou se: *cák?* Cák jsi prál (pravil). V Domažlicích ale nazvíce řeknou: *kterak*: *Kterak* to povídals? v N.: Cák's to prál?

D.:

N.:

lefký = lechký;

vlfký = vlchký;

zamračená = škarohledá;

vratký = vrtohlavý;

libná = přívětivá (holka);

pošetilá, bláznová* = splašená, bláznivá. * V hlavě se jí popudilo, myšlenky jí spadly, tak řeknou v D., když se kdo zblázní.

karasatý, kučeravý = kudrnatý (vlasy);

lehlé = rovné;

selný = silný;

pelný = pilný;

penvý = penvý (pevný);

velikrnatý = velikánský;

Stupňování užívají takto: k. p.:

hluboký, hlubokejší, nejhlubokejší;

bystrý, bystrejší, nejbystrejší;

divoký, divokejší a t. d.;

horejší = nejhorejší;

uzkejší, hezkejší;

dobrý, dobrejší, nejdobřejší;

měkký, měkčejší;

D.: N.:

pravila = prála;

plačeš, krátce vysl. – zde ale dlouze – pláčeš;

umejl = umyl;

síkl = sekl (kosil) trávu, *nasíkl* si trávy;
smíl, smíla se = smál, smála;
pršit bude = pršet;
humříl = umřel;
kálat parezy = štípat;
cintoval se zimou = třásl se zimou;
šupí mu mráz po těle = obchází ho mráz;
šumí (ty šaty, v lese) = šustí (šaty, listí v lese);
nastrádat = naschromáždět;
vyškřejpat = *vystříkat*;
vyštípit = určit, k. p.: jistý den;
vštěpovat = sázet (neštovice);
válí se bůle = provalila se;
rozžehnout svíce = rozsvítit;
rozvalilo se nádobí dř[evěné] = rozsušilo;
odevzdat na vojnu = vzali ho na voj.;
oznámit s kazatelny = ohlásit,
nadít korale, nit do jehlí = navlíknout,
dobejvat brambory = kopat,
vrtět máslo = tlouct; v Polné též *vrtět*. Taktéž v P. místo
kácet, řeknou: kátět, hádět = házet.
Střílí to (do boláku) *nastrílí* = škubá;
krakat = za vlasy tahat = rout; on mne ruje (rve);
venčit = chodit se říká, když děvče často od muziky ven
vybíhá.
Na volání chodí chlapec k děvce v sobotu večer ke ko-
moře k okénku.
Vně tolik co venku;
bul říkají ti staří Chodováci na horách. – Já jsu *bul*, aneb
bjel;
strachno místo strašno. *Vete* místo vidíte? (gelt?);
pote místo pojedte; *bedle* místo vedle;
chapne = chytne. „Záhy sedněte na kůň a cválejte k měs-
tu,“ řekl by Domažličan. Také užívají vůbec slovo *hyn*;

k. p.: sedněte *hyn* za stůl = *hyn* na vršku. I slova *bohda* všude se užívá: *bohda* zítra se shledáme.

Chutě = rychle;

záhy = brzy.

V Náchodsku široké *y* s čárkou nikdy co *y*, nýbrž vždy *ej* se vysloví, a tak po celých Čechách, nejen tam: *zejtra*, *umejt*, *mejdlo* atd.

Sedm také se všude vyslovuje *sedum*;

také se nikde, jak dalece mi známo, nevysloví čistě: okno, oheň, osm, osel; vždy se *v* předkládá. V Náchodsku (a po celých těch Krkonošských horách se stejným nářečím mluví) také neřeknou bratrovi, jen *bratroi*.

Klebeta místo *kleveta* mnoho se říká v Boleslavsku;

obá dvě též nazvíce;

tvarůžky sem tam, nejvíce *homolky*, *sejrký*;

sněh, *větr* leckde je slyšet;

tého, *jedného* okolo Polné;

muší = *muší* v Domažlicku i v okolí pražském a Boleslavsku. Akusativ se však skoro ve všech krajích dobře užívá: Viděli jsme *sedláky*, *tovaryše* atd. Tak i přídavná jména v prvním pádu: *hluší* *sedláci*; ovšem ne v městech, nebo to vůbec řeč pokaženější. – Dobře řekne Domažličan: Děti se modlí, šaty šumí, chlapci se honí; ale také řekne: *Oni to ví*, místo: *vědí*, a také: *oni jí*, místo *jedí*.

V okolí chlumeckém (v Jičinském kraji) *sedlák* nevyslovuje měkké *ě*, k. p.: *mesto* místo *město*, *vertel*, *pet*, a *pobehne tešinkou* k *mestu* (*pěšinkou*).

Vůbec také panuje v Čechách zvyk, když chce *sedlák* poctít někoho, oslovuje ho jako třetí osobu množ. počtu: *Kdybyste, pane, byli doma. Nejsú hurozený pán dym?*

Místo *v eu*, *au* mnoho se v Čechách užívá, ale naskrz v Krkonoších; k. p.: *kreu*; *poliuka* (*krev*, *polívka*); *lauka*, *douka* = *děvka*, *lávka*.

V Domažlicích jmenují Marii *Manka*, v Náchodsku *Manča*, *Máňa*. Kateřina *Káčé*, *Káci*, v N. krátce *Kačka*. Anna = Hanna, Hančé, v N. nejraději *Anka*, *Anče*. Oblíbená jména jsou

V Domaž.:

V Náchodsku:

Hanna = Anna,
Markyta = Markéta
Barča = Barbora,
Káci = Kateřina,
Manka = Marie,

Anka, Anče, Ančka,
Bára = Baruška, Barča,
Terka = Tereza,
Manča, Mařena, Mařka,
Kačka = Kačena,
Bětka = Bětuška, Alžběta.
Madla = Madlena, aneb Máňa,
Francka = Francla,
Tonka = Tonička.

Z mužských:

Hadam = (Adam, nej-
oblíbenější),

Hantona = Anton,

Honza = Jan, též oblíbené

Tomeš = Tomáš,

Matěj =

Jirka = Jiří,

Kuba = Jakub,

Janek = Honza, Honzík,

Francek,

Bartoš = Barta,

Kuba = Kubík,

Venca = Vašek = Váša,

Tonda =

Joza = Jozka a Jiřík.

Vůbec má každé místo svá jména, která mu jsou vlastní; tak je někde mnoho Lidek (Ludmila), někde Lenky, jinde Johanky, Rozárky panujou. Z mužských: Pavel, Petřík, Vavřínek. Ale ostatních jmen neobyčejných zřídka mezi selským lidem se nalezne; jen tak ve městech mezi nóbl třídou. Ještě musím přidat, že v Krkonoších *srdce*, *mlč* a ještě některá slova, která mi teď nenapadnou, široce vy-

slovují; k. p.: *serce, melč, čete* (místo: čte), hrnec = *hernec, sernec, kerk* (krk).

Ještě něco. Dobře jmenují v Domažlicích *pochodeň*; v Náchodsku a jinde jen fakule.

Dmž. *mnohonásob*, jinde všude řeknou: *v kolikero*;

Dmž. *kolikeronásob* – *v tolikero*;

Dvojnásob – dvojité leželo plátno,

trojnásob – ve troje, ve tři,

čtyrnásob – ve čtvero,

pateronásob a t. d. – v patero a t. d.

D. desky, N. *prkénko* ohoblované,

D. hřímá N. hřímí.

III

Různořečí domažlické

I. Přídavná jména odvozena od statných ženského pohl., k. p. matčino skloňuje se ve všech pádech stejně a zůstává pro každé pohlaví stejné:

matčino – dítě – dcera – chlapec

ino – dítěte

ino – těti

ino – tě

ino – tě

ino – těti

ino – tětem.

Pro mužské je *ovo*: sedlákovo – zahrada – klobúk – pole: též ve všech stejně. *Střední se ale dobře skloňuje.*

II. Rodinná jména mají koncovku *ic*, k. p. Jakubcoic dcera – syn – rodina. Hanušoic – Němcoic – leda že by měla na konci *y* [neb spoluhl. která].*

III. *Dítě, věc, dráb – chlap* a j. má v 3m p. mnž. p. om: *dětom, věcom*, (*věc* má v mž. *věce*), *drábom, chlapcom, penězom, předvčírom, v ňom, lidom*. *Lid* má v 4m pádu mž. *pč*.

lida. Viděl jsem *dav lida*. *Vejce* skloňují i v II. p. dobře – a *slunce* má v II. p. *sluncete* a v III. *slunceti*. Ostatní dobře.

Líce má v m. p. *licata*

licete – lícat

liceti – catům

lice – cata

lice – cata

líci – catech

cetem – caty.

Mám od sluncete *licata opálení*.

Duál rukoma, nohoma – prsoma, kolenoma, křídloma.

Stupňování: bystrý – bystrejší – nejbystrejší

divoký – divokejší

dobry – dobrejší

vysoký – vysokejší

hnízký – hnízkejší – atd.

Při stupňování bystrý, dobrý – chorý a všech, kde *r* nepřechází v *ř*, také při slově *horejší* zůstává *r* nezměněné. Mimo těch ve slovech *parez, tratar* (trakař).

Zkracování a prodlužování slov, k. p. silnice – *silnce*, *pšence, stunce* (studnice), *sence* (sednice), *motojdlo, pajmama, pajteta, lajce*, hřbet *hříbet, hřbiuv, kobilihy* (koblihy), *persty, serce* a j. *Čechyně, horákyně, učitelkyně* místo *Česka, horačka, učitelka*.

[Předložka.]* K předložce *ze* – přidávají *z* – *zez*. *Zez Domažlic; ja jdu zez pole; zez čeho si to vzíl?*

Ou mění se v *ú*, k. p. *kút, dlúhý, klobúk* atd., ale v některých slovech (čas.) o vsouvají, p. *svinoula* (svinula), *minoula, veznoula* (*vezmula* místo *vzala*, *m* v *n* proměněno), rzk. *nezankynej! zanknoula* (zamknula), *pošinoula*.

M v *n* v některých slovech přichází n. p. *zanknout – veznul – vezne – sneska* (směska).

T na konci slova měkce *ť* – *byť* – *mýt* – *smát, práť a hu-mejt* atd.

Mýt se má v m. č. umejt, umejla – umejl. Smích (v časo.) smít se (smát) smíla se – smíl – vysmíl, – třást – tříst se – třísl se – vytříslo ho to – vzal – vzíl – vzíla to, – držet – držít – držíla, záblo – zíblo ho – vyzíblý, – sekat – sikat, nasíkl trávy, pršet – pršít, pršilo, vlezl – vlízl, vlízla (do húlu), mrzel – mrzíl se, mrzilo je to, viděl – vidíl, slyšel – slyšíl – a t. d. – umřel – humříl. –

Před *a* u klade se *h*: huzenář – hudidlo – huzený – hučitel – *Hadam* – *Hanton* – *halměř* atd., pak před *n* ve slově *hnízky* – *hníží* se to.

ae – *pän* – *däm* – *naříkäm* – *nemäm*, a v.

Ve slovech silný, pilný mění *i* v *e*: *selný* – *pelný*; *h* mění ve *f*, ve slovech *vlfký*, *lefký*, *křefký* a snad i *ji[nde]*. *V* v *b* v slově *bedle* (vedle); *l* v *j* v sl. *jedva* místo *ledva*. –

Teky místo *taky*, *imo* místo *mimo*, *teprřiva* místo *teprva* – *prvá* místo *prve*, *Zehoř* místo *Řehoř*, *bedlička* místo *berlička*, *ičkot* místo *nyničko*, *nyní* (oblíbené příslovce); *škála* místo *skála*, *plače* *pláče*, *co plačeš?* (krátce), *náše* – *váše* (dlouze vyslovují); *díl* to *trvá*, *m. déle* to *t.*; *votipka* slámy, *votypka*; *vete* místo *vidte*; *jdite* místo *jděte*; *tich* místo *těch*, *dívči* místo *děvče*; *tich* *dívčat* – *chlapec*, *bratr*, *hoch*, *pták* to vše se dobře skloňuje i v 4tém pádu, ale přídavné jméno je mi posud nejasné, *chci* tedy jen dle příkladu – *špatni* *děvčata*, *zkažení* *vejce* – *divní* *chlupci* – *špatnej* *chlap*. –

Vidíla jsem *hrozni* *strašidlo*.

Divčata byly tam *huzanknuti*.

Nebyly tam *hodni* *divčata* *hani* *hodni* *chlupci* ani *dobří* *děti*.

Já tam *žádního* *nevidíla*.

Modlete se – *modlite* se – *pojdte* – *pote*.

Před *o* kladou *v* jako všude snad v Čech.: *vokno* – *vobraz* – *voltář* – *vondat*. –

Dobře užívají při stř. ph. 4tý pád, k. p.: *dojdi* *mi* *pro* *ně*

(pro to maso), píte *je* (to pivo), nemám *je* napsani (to psaní).

Oni to *umí* mst. umějí – oni *jí* mst. jedí, oni to *ví* – mst. vědí, – ty šaty jim *sluší*, – hedvábí na nich *šumí*, oni se *učí*.

Ukazovací zajména (místojména) *tuten*, *tuta*, *tuto* – *tuti*, *tuty* užívá se zhusta před statnými jmény. „Čí je *tuten* chlapec?“, – „*tuto* dívčí“, „*tutím* lidom nebudu dělat“, „do *tutich* věci mi nic není“, „dej mi sem *tutu* votipku slámy“. –

Čsvo: byl vyslovuje selský lid *bul*, avšak jen v některých obcích, co jsou Chodové.

Domů jako *demů*, pote *demu* – dolů též místo *o-e delů* – v jiných slovech né.

Kdy se mluví se starší neb vzácnou nějakou osobou, mluví se s ní jako v třetí osobě. „Kde jsou oni *buli*?“ „*Tatíček* nejsú *dym*?“ –

Při kdybych – já bych se *ch* vynechává. „Já by tam šla, kdyby já věděla, že *pujdu* *mamička* se mnú.“

Místo *jak*, *jakže* – *kterak*, *kterakže*. –

Číst, četl jsem, čtení – *čtát*, *čtal* jsem, *čtání*, v rozkaz. *čti* (v Hradecku: *čeť*).

Eh, *iba*, *nu*, *no*, *oh*, (*bohda*) – užívá se ustavičně v řeči. „Nu, *kmotra*, *kterakže* se máte v ti Praze? – *Eh* ba, *prosím* vás, jako *chudobni* člověk v *bohatim* městě.“

týhoden né týden, *polodne* – *odpolodne* – *dopolodne* – *strachno* strašno, *prála*, *pravila*, (*pškát* *píchat*, *pškání* – *píchání* v těle).

sedl na kůň.

rymník místo *rybník*.

Muším dát *dívči* do města, *haby* dostálo *studu*, je *zvlčena*. to je *jini* = *ný*.

Nejde mi to do ti *hlavy*.

cintoval se *zimou*.

- náčinek* – skrojek, slípek chleba.
čepeníčko Bretzeln, preclíky
calty – vánočky (ceplíky v Polné)
rozpičky vdolky sprosté v peci pečené, poplamenice.
suchary – Zwieback panský. –
hnětanky mastné hnětené vdolky, aneb když od dobrého těsta něco zbyde na vokřínu, udělá si hnětanku kuchařka.
neomítky koláče svatební, co se *neométají*.
huspenina – Sulze, rosol.
řimpuchy – bachoře, zkažené švestky padavky.
prst dobrá zahradnická zem, a vůbec zem.
mrva hnůj.
pole jsou malé částky pod 1–2–3 strychy.
dědina je velký kus pole pod více strychů, od otce na [syna] zděděná, *dědina otcovská*.
peruči chvůj. –
krákorky – malé šulky smrkové, jedlové k pálení.
křešně – třešně – velkým amarelím říkají vlaské křešně.
tuřin bílá řepa velká (Torschen).
osiva pole oseté.
přiloh úhor (Brachfeld).
stoka potok, struha.
starka voda na mlýn vedená a co mlynář od mlýna pouští zase.
srub komora, Gewölbe.
loch – sklep hluboký, *sklípek* je při vrchu, předsklepí.
padák Falltüre.
ponebí půda nad stavením.
vorbička klika u dveří.
krb – ohniště otevřené v sednici.
halměř almara.
sudeň misník, polička (na Slovensku též *sudno* – *suno*).
hřeb hřebík – *na hřeb*.
spány louče, dračky. –

řešeto síto.

cejtl kružadlo na zeli, *cejtlovat zeli*. —

(*v*) *okřin* dřevěná mísa.

rúry trouby u studně u kamen — *trúba* jen hudební nástroj.

kolmaha kolečko, úzký trakař.

kotejše paběrky (od peří), pápěrky.

vospense když se podškubané huse brčka zase nalejvají, také když má člověk „husí kůži“, říkají „mám plnou kůži vospensů“, „vospense se mně vyrazily“.

lichva — drůbež, na Slovensku *hid'* a *lichva* drobný dobytek.

hus ta.

husopas (*ka*) co husy pase.

husobitka, co se bitím a prodejem hus zanáší ve městě.

bošek tělo husí bez křídel a krku.

mladá hus — drobečky, kaldoun.

dým kouř, *dýmuje* se kouří.

putr máslo čerstvé; převařené je *máslo*. (Tak i v Polné).

vrtět tlouct (též v P.).

motvice tlouk v máselnici.

rakev truhla umrlčí.

trolení v húdech — Gicht, suché lámání.

studený jed v kostech (Beinfrass).

spála Scharlach.

nátcha silná rýma, *rúže* — Rothlauf.

hlíza boule, když se sama od sebe udělá, *boule* od úhozu.

nastřílí když se [bolest]* boule podbírá; pak *válí se*, když propukne.

pověžný — hlásný. —

huzdář — řemenář.

mukař — krupař.

krejčír — krejčí.

plechař — klempíř.

bečvář – bednář.

pfunt libra (i v Pol.).

věrdunk čtvrt libry, dva, tři, pět věrdunků se říká (též v Pl.).

peníz – videnský.

vrhlíce buclák, krajáč na mléko. –

dížka hrotek, žbelíček, do něhož se dojí.

vědra kovaná, v nichž nosí děvčata vodu, majíce je zavěšená na *vážkách* na hrdle ležících, neboť tam ani konve neb putny vidět není na vodu. –

kalení otruby s moukou spařené pro svině.

vajerek provázek cuckový.

skadlen krátké předénko bavlny neb nití. –

podvazek [velké]* dlouhé předeno příze řezné- *prádeno* je obyčejné prádeno.

kopa pásmo, v němž je 60 nití.

výmluv – výjimek selský. –

veselka – svatba.

líčko – *líce* – tvář, obličej.

lože postel, *nebesa* nad ložem.

spletánky – vrkoče, copy, spletené vlasy.

modráčky charpa – chrpa.

kontrhel (*alchimilla arvensis*) dělají salát z jara. –

řása vřes (*erica*).

kukalky (*orchis*) vstávač.

babky, *dědky* (*imortella* lesní, růžová je bab., bílá děd.)

řebíček bez modrý, střemcha *bez* (bzí).

můří nožka (*delphinium*), *chudoba* (svatoj. kvítí, jichž se děvčata ptají).

chudobka sedmikráska. –

doubravníky hříby, pak jsou *modráky*, *másníky* – *kozíbrady* (kuřátka), *jelení skoky* (hlošák jelení), *syrovinky* (se jedí syrové jen osolené, (*lišky*, *kraváky*, *holubinky*, *ryzce*, *mezničky*).

řeřáb jeřáb.

spínadla přásky u [košil]* šněrovačky. –

drcek knoflík lesklý, nímž je košile u krku zapjatá.

šerka bílý z domácího, hrubého, vlněného sukna kabát, jenž volně k tělu přiléhá – lemován kolem a na ramenu černými šnůrkami. Před dávnými věky, dokud ještě Chodové své svobody měli, byly ty černé šnůry zlaté. –

Vínek co nosívaly děvčata nad čelem; je to pásek plátěný as na tři prsty široký, bílými krajkami obšitý a barevnými korálky vyšitý.

bulka staré čepce, jež málo v kterých obcích již nosí. I také sukně dlé starého kroje bulského. Od slova *bul* předzívají těm [starým] sedlákům Buláci. –

plena bílý šátek, co nosí ženy [přes]* na hlavě.

Stuhy stužky, fábory, *pantle*.

Pobuda která všude zůstane.

pudivitr zbrklý člověk, splašený.

vratký komu se lehko hlava zatočí i nestálé mysle člověk.

libná divčí přívětivá.

krakat rout za vlasy; *krač mne* – ruje mne. –

vštěpovat neštoice – sázet neštovice.

odevzdat na vojnu chlapce.

oznámit s kazatelny ženicha a nevěstu.

nadít do jahly nit; *nadívát* korále [na] kalounek. –

rozžehnout světlo.

kálat dříví (štípat).

chapnout chytit.

strápat strádat. –

škrejpat stříkat.

rozvalilo se (dřevěné nádobí rozsušilo).

spolčata dvojčátka.

šírání, šírá se – soumrak, súmračí se, smráká.

hejtu – návštěva, tolik co na *táčky* (v práci).

dychánky, na *dychánky*, na hrátky (přijít bez práce, jen si tak sedět a povídat). –

hyn, *hyndle*, „hyn tam na vrchu“, „hyn tam sednite na lajc“ (hen). –

vně venku. „Jdite vně, děti! –

chutě rychle, (slov. chytro,) „chutě chvátej, hať se záhy vrátíš.“ –

dobývat brambory. –

dynovat prosit, žadonit. *Dynovačka* o velkonocích.

červené vejce velkonoce.

Zelené svátky – na Ducha – Svatodušní.

srostlíky dva hrníčky pospol, v nichž nosí na pole jíst.

pšano jáhly.

houdek houslista (dudák s dudama).

náton silného kus peně, co se na něm dříví kálá.

mejtíště jahod – kde je vymýtný les a hodně jich roste.

paskoné konopí [samičí] matiční; *semeneč* – konopí samčí.

veselý kostel – „V Praze je mnoho veselých kostelů“ (pěkných – skvostných).

Veselá Hora. Tak se jmenovával, jak staří povídají, vrch nad Domažlicí, kde nyní kostelík sv. Vavřince, od něhož i [sám]* vrch jméno má. Je to pěkný vrch při samém lese Rmútu – a býval jindy ovšem také lesem porostlý, nyní je ale [oset]* zorán. Veselá Hora jmenuje se ještě i v staré památné knize, a lidé si povídají i to, že tam býval za starodávna pohanský chrám, co nyní kostel sv. Vavřince. Když je tam pouť [a i jiné dni za leto]* scházejí se tam lidé z města i okolí, [prodávají tam...]* na pouť, a odpoledne se pak v blízké hospodě slaví tancem, zpěvem, jídlem i pitím. Také jiné dni v letě se tam městská mládež schází k zábavě.

čtyrmecitma: Každý den odpoledne ve čtyry hodiny zvoní se „čtyrmecitma“. – Když chtějí děti na matkách

svačinu, odbývají je obyčejně: „Ještě ani nezvonilo čtyřmecitma“ (24?).

Domáci nemoc, Heimweh. Na tu v okolí tom tuze věří, a říká se, že od ní není pomoci, „jestli člověk hned domů se nevrátí.“ –

Voračky (viz Karla v Perlích). –

Panny Marie Prsa (Oser Plöckelstein) vyhlíží od Domažlic jako ženská nádra.

Škarman vrch hned u Domažlic.

Černý Les. – Les k Bavorům se táhnoucí.

Čerchov je v něm [z] nejvyšší hřbet od strany Domažlic nad Klenčí k Hohe Bogen se táhnoucí. –

Kámen vrch v tamějších lesích zarostlý lesem, ale nahoře je kus čistiny skalnaté, tam je balvan plochý a pěkná vyhlídka odtamtud. Jiný vršek nablízku jmenuje se „Zámek“, (povídá se v pověsti jedné o něm) a tam jedna osamotnělá veliká borovice, kterou prej žádný podtít nesmí. – Tam kdys prý ten zámek stával. Nedaleko jeho je *Babí pupek*, okrouhlý vrch, a pod ním jezírko – „Černé jezero“ zvané. – Také tam ještě jsou *Vejslavice* (vrch), *Sanda*, *Rmút* (les, o němž je hezká pověst; lidé vyslovují Ermout). – *Pohanská skála*. – *Tisová* (vrch). *Vrchovo* (také tam kdys zámek stával). – *Soběr* (Sauberg ho jmenují Němci). *Hvězdinec* (Gewintzi překřtili ho Něm.). *Stříbrná hora* – *Blížení* a j. a j. *Praporíště* je tam jedna vesnice, kterou Němci jmenují Brambusch.

s vínem jít o svatbě. Ve městě je posud ten zvyk, že nese mladé děvčátko před svatebníky do kostela víno, a [když]* které kněz posvětit. Když jdou z kostela, postaví se děvčátko s ním na práh u domu nevěstina, a plný pohár podá ho matce nevěstině neb starosvatce – ta ovšem připije, pak ženichovi a nevěstě podá, a teprv vyjdou do stavení.

slívá – je horko, až slívá, v letě při žněch.

je bláznová – v hlavě se jí popudilo – spadly jí myšlínky.

bílý smutek. Celý púst nosí selky bílé stuhy a muži okolo klobouku bílé šňůry „smutek“.

mráz mi po těle šupí.

jako by po mně lízlo – (je mi nevolno).

IV

Některé zvláštnosti ještě nářečí domažlického

Že při skloňování vlastních jmen přivěsují v jed. i množ. poč. v 1. a 5. pád. koncovku *-ovo* u mužského a *-ino* u žens., to Vám známo bude. *Děti* mají v 3. p. *dětom*; *lidom*, *jeslom*, (všem) *všom*, *včom*, *vňom* (v něm), *pánom*. *Věci* mají v 1. p. *věce*, *věcom* v 3., *věcech* v 6. p. *Slunce* skl. *sluncete*, *-ti*; *líce* – *lícata*, *-ti*. Duál užívají úplně: *křídloma*, *prsoma*, *nohoma*, *rukoma*; 4. p. užívají pravidelně.

Že před samohláskami *a*, *u* *h* kladou, račte vědět; mimo tyto před *n* a *r* ve slovech: *(h)níže*, *(h)nízko* a *(h)rys*. Pořekadlo: Žena jako *hrys* = (buď zvíře ostrovid, buď druh vodních ptáků, buď houba ryzec). Místo *é* se v příd. jmenech skoro pravidelně *i* vyslovuje i v stat. někdy, k. p.: *Pěkní* dítě, *černí* plášť, *špatní* člověk, *mladí* pán, *svoobodní* a *vdaní* tam *buly*, *strakatí* šaty a t. d.; neviděl jsem tam *žádního*, koupil to za *půl zlatího*. Ty, *těm* = *ti*, *tím*: *tím* pánom to dáme, *tím* *dětom*; *ti* paní jsou *vdaní*.

Děvče vyslov. *dívčí* – naše *dívčí*, Kačena – *Káčí*, *Hančí*; *jděte* – *jdíte*, *pěna* – *pína*; „dítě tiché jako *pína*“. Místo byl vyslovují *bul*, ale jen sedláci čistě; v městě zní to *u* více jako *ü*.

a vyslovují v některých slovech jako *ae*, k. p.: *daem* (dám), *paen* (pán), *maem* (mám), *baet* (bát) *žaeť* (žat). Nemohla jsem posud vyzkoumat, jestli je to pravidelně provedeno. V Gömöru mají též *měk*. *a*: *maeso*, *gjaerb*, *klaek* a t. d.

Naše – vaše vyslovují dlouze: *náše* – *váše*, pláče krátce: *plače*. – *š* místo *s*: škála, muším, slyšet; *r* místo *ř*: parez, tratar (trakař); *b* mst. *v*: bedle (vedle); *j* mst. *l*: jedva (ledva); *f* mst. *ch*, *h*: lefký, vlfký = lehký, vlchký; *e* mst. *o*: delů (dolů); *y* m. *o*: dymu (domů); *m* mst. *b*: rymník (rybník); *n* mst. *m*: kan (kam), tan (tam), vezni = vezmi, ven = vem (zkrácené vezmi), zankni = zamkni, sneska = směska, sednnásob = sedmnásob. – *Řeřáb* mst. jeřáb; *paňteta* = paní teta; *pajmáma*; *peňze* – peníze; *mlnář* – mlynář; *hřibet* – hřbet; – *hřibitov* – hřbitov; *selní* – silný; *pelní* – pilný; *teky* – taky; *drék* – drobet; *třaas* – třebas; *kdy* – *kda*; *když* – *kdyt*; *jak* – *kterak*; *bych* – *by* (kdyby já to bula vedíla); *vidte* – *ete*; *pojdte* – *pote*.

Zkracování: *pšence*, *sence*, *silnce* (silnice), *stunce*, *lajce*, *stolce*, *chalpa*; *lacný* – laciné.

Před pohl[avní] slovo *ten*, *ta*, *to* staví se vždy *tu*: tuten, tuta, tuto, tutoho, tutú, tutomu, tutej a j. Předlož. *ze* zdvojnásobují: Přišel *ze z* pole. Odkud jsi? *Ze z* Domažlic.

Se staršími osobami mluví se v třetí osobě: „Naše máma jsou chorlavá. Tatiček nám odešli“ a j. – Při slovs. vyslovuje se *t* na konci jako *t*: bejt, chodit, žit, bydlet a t. d. – *y* v *ej*: býval – bejval, myl, umyl – mejl, humejl. – *ou* = *ú*: jsou, klobúk, kohút; ale zase řeknou *oboul se*, *ohnoul*, *prásknoul*, *svrhнул* a p. – *e* v *a* proměňují při slovs. v *í*: smál se – *smíl se*, třásl – *třísl* (strachem; zimou říkají *cintovat se*), vzal – *vzil*, uvázl – *huvízl*, držel – *držíl*, sekal – *síkl*, přšelo – *pršílo*, (div že se nerozpršíla spěchem), dřelo – *dřílo*, umřel – *humříl*, lezl – *lízl*, co se dělo? – co se *dílo*?

Stupňování: dobrý, *dobřejší*, *nejdobřejší*; bystrý, *bystřejší*, *nejbystřejší*; divoký, *divokejší*; měkký, *měkčejší*; vysoký, *vysokejší*; tlustý, *tlustější*; suchý, *suchejší*; tenký, *tenkejší*; *horejší*, *nejhorejší* (místo *ř*, *r*, jako při bystrý). *Dosid*, *posid* – posud, dosud; *potad*, *dotad* – potud, dotud; *tepriva* = *teprv*; *strašno* = *strachno*; *bláznivá* = *bláznová*. –

Učitelkyně, ne učitelka; *horákyně*, jinde v Čech[ách] horáčka, horanka. – 4. p. stř. p. též pravidelně užívají: Jdi mi pro *ně* (pro dítě). Vypíte *je* na zdraví (pivo). Chybně říkají: Oni to ví (vědí), oni jí (jedi); jinak ale třetí osobu v př. čase dobře rozeznávají. – Pěkně řeknou: „Sedl na kůň.“ „Dáme tu dívčí do města, aby dostala studu.“ *Nu, nuž, no* velmi zhusta při počátku řeči se užívá; taktéž *eh, och, i*. – *Bohda* se stalo; *záhy* se vraťte, *chutě* *chutě* místo: rychle. *Dráhně* času ste tu nebuli, pane. – *Hyn, hyndle* = tam: hyn tan na vrchu; – hyn tan sednite a veznite si chleba.

Výrazy „*zrovna dost*“ a „*není možná*“ jsou také okolí domažlickému vlastní. „Ty dělají dílo, to není možná.“ – Taký *capart* (křik) bul mezi nimi, až není možná. – Mám tě rád *zrovna dost*. *Zrovna dost* jsem se napracovala.“ Tím se vyznačuje úplná míra; více býti nemůže. *Není možná*, jako by chtěl říci, že to vypovědit ani vypsát možná není. –

Číslice stará *třímecitma* a *čtyrmecitma* se v Domažlicku posud zachovala, a sice: Ve 3 hodiny odpoledne zvoní se, a to prý od starých již časů, aniž vědí lidé proč. „*Zvoní třímecitma*“ řekne se. „*Čtyrmecitma*“ zvoní se v čas krátkých dnů o 5té a 6té, za dlouhých dnů o osmé; to je vlastně klekání. –